

Młody prekariat, czyli codzienna niepewność

Wprowadzenie

Codziennie życie przepełnione jest licznymi niepokojami i obawami. Istnieje bowiem wiele źródeł i czynników, które generują poczucie niepewności człowieka. W obszarze egzystencjalnym należy wskazać przede wszystkim na kruchość, przemijanie i skończoność życia ludzkiego¹, co łączy się bezpośrednio z przypadkowością i przygodnością losu. Ostatnio również zmiana deterministycznego, kauzalnego obrazu świata na chaotyczny spowodowała, że nieodwracalnie obalony został mit o możliwości uzyskania pewności i przewidywalności zdarzeń. Lech Witkowski stwierdził, że ambiwalencja obecnie stała się „nieredukowalnym aksjomatem opisu bytu społecznego”². W obszarze cywilizacyjnym najczęściej wymienia się wojny, zamachy terrorystyczne, kryzysy polityczne i ekonomiczne oraz katastrofy ekologiczne jako czynniki generujące stan permanentnego niepokoju współczesnego człowieka. Również nowe, pojawiające się w skali makrosocjalnej, zjawiska stanowią kolejną ważną przyczynę jego napięcia. Zdaniem Urlicha Becka trudna do sprecyzowania, głęboka niepewność całego społeczeństwa wynika z modernizacji modernizacji, czyli przechodzenia od społeczeństwa przemysłowego do społeczeństwa ryzyka a przejście to następuje niepostrzeżenie i w sposób niekontrolowany, często uchwytny jedynie w postaci efektów ubocznych³. Jednym z takich mechanizmów jest niewątpliwie proces restratyfikacji, w wyniku którego znaczna część ludzi zostaje wykluczona ze społeczności. Warto również podkreślić, że w warunkach indywidualizacji ludzie obarczeni zostali osobistą odpowiedzialnością za fakt bycia poza rynkiem zatrudnienia. Każdy w odpowiedni dla siebie sposób musi więc zadbać o swój

¹ W. Łukaszewski, J. Boguszczyńska, *Strategie obrony przed lękiem egzystencjalnym*, „Nauka” 2008, nr 4, s. 23–34.

² L. Witkowski, *Edukacja wobec sporów o (po)nowoczesność*, Warszawa 2007, s. 142.

³ U. Beck, *Ponowne odkrycie polityki. Przyczynek do teorii modernizacji refleksyjnej*, [w:] *Modernizacja refleksyjna. Polityka, tradycja i estetyka w porządku społecznym nowoczesności*, red. U. Beck, A. Giddens, S. Lash, Warszawa 2009.

los, ale jednocześnie ubywa sposobow i mozliwosci dzialania w celu jego zabezpieczenia (takich jak zdobycie wyksztalcenia, pracy). Do tego dochodzi niestabilna polityka spoleczna niegwarantujaca pomocy i wsparcia osobom, ktore znalazly sie w trudnej sytuacji finansowej. Zmiany i przeobrazenia zachodzace w sferze makrospolecznej przekladaja sie na codzienne zycie jednostek, bowiem makro- i mikroprzestrzen sa analitycznie nierozdzielne⁴.

Wydaje sie, ze wymienione powyzej czynniki egzystencjalne i cywilizacyjne stanowia pewien staly uklad determinantow poczucia niepewnosci dla wspolczesnego czlowieka. Natomiast konfiguracja przeslanek pochodzacych z makro- i mikroobszaru spolecznego tworzy specyficzna sytuacje socjoekonomiczna, ktora dostarcza dodatkowych przyczyn niepokoju. Niewatpliwie takim niekorzystnym odniesieniem dla mlodych ludzi jest rynek pracy, ktory stanowi nie tylko ograniczone zrodlo dochodu, ale przede wszystkim coraz czesciej staje sie bodzcem zmieniajacym oczekiwania i wyzwania wpisane w okres przechodzenia z wieku mlodzienczego do doroslego. Niezaleznosc ekonomiczna (praca, staly dochod) i spoleczna (na przyklad samodzielne zamieszkanie) przestaly byc dla wielu mlodych mozliwymi do osiagniecia kryteriami uzyskania doroslosci. Taka sytuacja przyczynila sie do wytworzenia nowego fenomenu nazywanego „wschodzaca” lub „stajaca sie dorosloscia” (*emerging adult*). Jego ramy czasowe przypadaja miedy 18 a 29 rokiem zycia⁵.

Czynniki ekonomiczne oddzialuja przez coraz wieksze trudnosci w zdobyciu peñoetatowej, stajacej pracy. [...] Zjawisko to nie tylko bezposrednio determinuje sposob peñnienia rol spolecznych, ale i styl zycia, zle wzplywajac na subiektywne odczucie wlasnej «szansy zyciowej»⁶.

Mlodzi dobrze znaja oczekiwania spoleczne i zadania rozwojowe, ktore powinni zrealizowac. Nad punktualnoscia ich wypeñnienia czuwaja ronne spolecznosci, ktore czesto w sposob nachalny upominaja i ponaglaja do wywiazywania sie z nich. Wydaje sie jednak, ze coraz mniejszej grupie mlodych doroslych udaje sie zrealizowac wszystkie wymagania i podjac wyznaczane spolecznie role. Pojawiajace sie trudnosci zmuszaja ich do ograniczen i wyboru jedynie niektorych z zobowiazan spolecznych i rozwojowych. Warto zatem monitorowac wybory i styl zycia dorastajacych ludzi, to oni bowiem najczesciej doswiadczaja konsekwencji turbulentnych zmian ekonomicznych, kulturowych i spolecznych.

⁴ M. Heidenreich, *Die Gesellschaft im Individuum*, [w:] *L'homme machine? Anthropologie im Umbruch*, red. H. Schwaetzer, J. Stahl-Schwaetzer, Hildesheim-Zürich-New York 1998.

⁵ J.L. Tanner, J.J. Arnett, *The emergence of «emerging adulthood». The new life stage between adolescence and young adulthood*, [w:] *Handbook of Youth and Young Adulthood. New perspectives and agendas*, red. A. Fyrlong, London-New York 2009.

⁶ M.J. Shanahan, *Pathways to adulthood in changing societies. Variability and mechanisms in life course perspective*, „Annual Reviews of Sociology” 2000, nr 26, s. 673. Cyt. za: J. Wojciechowska, *Okres wczesnej doroslosci. Jak rozpoznac ryzyko i jak pomoc?*, [w:] *Psychologiczne portrety czlowieka*, red. A. I. Brzezińska, Gdańsk 2005, s. 477.

Rynek pracy jako źródło poczucia niepewności

Przemiany i przełomy społeczne dokonywały się od zawsze, ale te obecne mają coraz częściej radykalny i zazwyczaj nieprzewidywalny, a przede wszystkim globalny charakter. Wysoki poziom złożoności procesów i technologii oraz zapieraająca dech dynamika przemian nie pozostawiają wiele czasu na nadążanie za nimi, zastanowienie, ocenę, uzasadnianie, rozumienie i nadawanie im sensu⁷. Wydaje się, że współczesny świat staje się coraz bardziej nieprzewidywalny, niepewny i niepoddający się kontroli⁸. Z tego względu należy stale aktualizować te obszary, które w zależności od przemian społecznych, politycznych, ekonomicznych, technologicznych i kulturowych stają się istotnymi źródłami niepokoju. Jest to niezwykle ważne wyzwanie dla badań i analiz społecznych, bowiem poczucie niepewności i zagrożenia z obszaru cywilizacyjnego i makrospołecznego przejawiać się będzie w codziennych sytuacjach, ograniczając lub uniemożliwiając realizację ważnych planów i oczekiwań życiowych. Na co dzień bowiem pojawiają się zupełnie nowe zjawiska, sytuacje i praktyki, które stanowią najbardziej autentyczne oznaki fluktuacji i transformacji nowoczesności⁹. Życie codzienne jest zatem zwierciadłem wszystkiego, co istnieje w społeczeństwie: systemów, organizacji, struktur, kultury¹⁰.

Powołując się na wyniki badań opublikowane przez Instytut Badania Opinii Homo Homini, należy stwierdzić, że to właśnie rynek pracy jest tym obszarem, który najczęściej wywołuje niepewność, niepokój i lęk wśród Polaków. Zdaniem 51% badanych Polacy bardziej niż śmierci (9%), ataku terrorystycznego i wojny (6%) obawiają się utraty pracy¹¹. Warto również zwrócić uwagę na fakt, że według respondentów praca to coś więcej niż tylko pieniądze. Biedy bowiem obawia się jedynie 12,4% z nas. Praca to tożsamość, poczucie wartości i bezpieczeństwa.

Zgłaszane obawy oczywiście nie są bezpodstawne, bowiem jak przewidują specjaliści z Międzynarodowej Organizacji Pracy (ILO), kryzys zatrudnienia pogłębi się w ciągu kolejnych pięciu lat. Według ekspertów ILO w ubiegłym roku liczba bezrobotnych wzrosła do 201 mln osób (o 31 mln więcej niż przed wybuchem światowego kryzysu finansowego). W tym roku ma się powiększyć

⁷ B. Majerek, *Jakość życia w sytuacjach niepewnych*, [w:] *Oświata dorosłych wobec jednostek i grup defaworyzowanych. Ku społecznej jedności*, red. Z. Szarota, Kraków 2012.

⁸ E. D. Lantermann [i in.], *Selbstsorge in Unsicheren Zeiten. Resignieren oder Gestalte*, Weinheim–Basel 2009.

⁹ P. Sztompka, *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Kraków 2007.

¹⁰ *Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Kraków 2008.

¹¹ M. Lubiński, *Największe lęki Polaków. Utrata pracy, choroba i głodowa emerytura*, Interia.pl 17.04.2013, <http://fakty.interia.pl/raporty/raport-jacy-jestesmy/wyniki/news-najwieksze-leki-polakow-utrata-pracy-choroba-i-glodowa-emerytura,nId,950744>, dostęp 9.08.2015.

o kolejne 3 mln, a w nastepnych czterech latach o dalsze 8 mln¹². Jeszcze trudniejsza sytuacje na rynku pracy maja osoby mlode, bowiem jak wynika z danych Eurostatu w 2015 roku w Unii Europejskiej wzrod osob ponizej 25 roku zycia bylo 4,61 mln bezrobotnych. W sumie odsetek mlodziezy bez pracy wyniosl 20,4% w calaj UE i 22,3% w strefie euro. Najnizsze bezrobocie w tej grupie wiekowej odnotowano w Niemczech (7%), Austrii (10,4%) i Danii (10,9%), a najwyzsze w Grecji (47,9), Hiszpanii (47,7%), Chorwacji (43,1%) oraz we Wloszech (39,8%). W Polsce natomiast prawie co piaty mlody czlowiek pozostaje bez stalej pracy¹³.

Nie tylko bezrobocie stanowi dla mlodych istotny problem zyciowy. Rowniez coraz czesciej pojawiajace sie alternatywne formy zatrudnienia sprawiaja, ze mlodziezy jeszcze trudniej jest wejsc na rynek pracy. Z danych publikowanych przez Eurostat wynika, ze az ponad 54,3 % osob w wieku 15–29 lat zatrudnionych bylo w Polsce w 2015 roku na umowy na czas okreslony i tym samym Polska znalazla sie na czele liderow prekaryzujacych mlodych¹⁴. Warto rowniez zwrócic uwage na fakt, iz im wzescniej mlodziez wchodzi na rynek pracy, tym wzeksze prawdopodobienstwo umowy tymczasowej. W 2013 roku ponad 90% mlodych miedzy 15 a 19 rokiem zycia zawieralo umowy na czas okreslony. Odsetek ten spada w grupie 15–24 lata (64%) i 15–29 lat (46%). Warto tez podkreślić, ze w ciagu ostatnich dziewieciu lat prawie o 10% wzrosl odsetek osob zatrudnionych na umowach „smieciowych”¹⁵.

Miedzy badaczami od lat trwa spor o to, czy praca na czas okreslony stanowi wstep do stabilnego zatrudnienia, czy tez raczej slepy zaułek – podaje Anna Kiersztyn i dodaje – badania z wielu krajow potwierdzaja, ze w przypadku osob pracujacych na czas nieokreslony szanse na uzyskanie stalego zatrudnienia, nawet po kilku latach, sa relatywnie niskie¹⁶.

Zgodnie z wynikami przedstawionymi przez POLPAN

spozrod osob, ktore w 2008 roku mialy niestandardowa forme zatrudnienia, jedynie niespejna 37% piec lat pozniej pracowalo na podstawie umowy na czas nieokreslony, dodatkowo 5% prowadzilo wlasna dzialalnosc gospodarcza. Pozostali, niemal 60%, nadal wykonywali prace dorywcze, nierejestrowane

¹² A. Błaszczak, *Rośnie problem bezrobocia na świecie*, Rp.pl 20.01.2015, <http://www.rp.pl/arttykul/1172844-Rosnie-problem-bezrobocia-na-swiecie.html>, dostep 9.08.2015.

¹³ *Arbeitslosenquote im Euroraum bei 10,7%*, Eurostat. Pressemitteilung, Euroindikatoren 1.12.2015, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7091253/3-01122015-AP-DE.pdf/a5e63083-5016-493c-aacf-61844eb271cc>, dostep 5.01.2016.

¹⁴ *Junge Arbeitnehmer mit befristetem Arbeitsvertrag in Prozent der Gesamtzahl der Arbeitnehmer, nach Geschlecht, Alter und Geburtsland*, <https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/a8sTvYMD0nRjaRGZaoYnQ>, dostep 3.05.2017.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ A. Kiersztyn, *Niepewnosć zatrudnienia. Kto jej doświadcza? Czy to stan chwilowy?*, Warszawa 2014, s. 6, <http://polpan.org/wp-content/uploads/2014/05/Niepewnoscz-zatrudnienia.pdf>, dostep 5.01.2016.

lub na czas określony albo nie pozostawali bez pracy. [...] Powyższy wynik sugeruje, że niestandardowe zatrudnienie jest dla wielu pracowników raczej ślepy męk niż przejściowym epizodem na drodze do uzyskania stałej pracy – pięć lat wydaje się bowiem okresem wystarczająco długim na to, żeby pozwolić pracodawcy przetestować kompetencje pracownika przed ewentualnym zatrudnieniem go na stałe¹⁷.

Również staże należy uznać za nową formę prekarnej pracy. Z założenia powinny one stanowić sposób zdobycia zawodowego doświadczenia prowadzącego do stałego zatrudnienia, natomiast w praktyce traktowane są przez wielu pracodawców jako środek uzyskania taniej siły roboczej. Pomimo to, jak zauważył Guy Standing,

młodzi ludzie konkurują jednak zaciekle o te bezpłatne lub bardzo nisko płatne staże, mając nadzieję na jakieś zajęcie, zdobycie umiejętności i doświadczenia, poszerzenia sieci kontaktów, a może złapanie nieosiągalnej pracy¹⁸.

Staże są mile widziane zarówno z tego względu, że dobrze wyglądają w CV, jak i dlatego, że ukrywają realną stopę bezrobocia, dając sztuczne, czasowe pseudozatrudnienie.

Wejście na rynek pracy prawie zawsze łączyło się z koniecznością terminowania, zaliczenia stażu czy praktyk zawodowych. Wydaje się jednak, że poprzednie pokolenia młodych mogły chociażby w przybliżeniu wyznaczyć czas własnego ekonomicznego usamodzielnienia oraz uzyskania relatywnej pewności zatrudnienia. Ten komfort przewidywania i możliwości planowania własnego życia odchodzi, a młodzi coraz częściej zmuszeni są zaakceptować własną prekarną egzystencję. Dla wielu młodych bowiem „okres próbny” trwa jeszcze przez wiele lat po zakończeniu edukacji. Standing pisał:

młodzież wchodzi na rynek pracy zagubiona, wielu doświadcza frustracji ze względu na obniżony status, czuje ekonomiczną niepewność i nie potrafi pojąć, jak pokierować swoją karierą¹⁹.

Prekarna rzeczywistość

Standing stwierdził, że obecnie możemy wskazać na siedem odrębnych grup czy klas społecznych. Na szczycie znajduje się *elita*, która składa się z niewyobrażalnie bogatych, globalnych obywateli. Dzięki kapitałowi ta niewielka zbiorowość ma wpływ na to, co dzieje się na całym świecie. Poniżej niej znajduje się *salariat*, który ulokowany jest przede wszystkim w wielkich korporacjach,

¹⁷ Tamże, s. 6–7.

¹⁸ G. Standing, *Oblicza prekariatu. Młodzi, wyzyskiwani, niepewni?*, „LE MONDE diplomatique” 2013, nr 8, s. 40.

¹⁹ Tamże, s. 41.

agencjach rządowych oraz administracji publicznej i państwowej. Pracownicy tych instytucji mają stabilne zatrudnienie na pełen etat, otrzymują comiesięczne pensje, posiadają płatne wakacje i świadczenia pracownicze. Równorzędną do nich grupę tworzą *proficians* (połączenie profesjonalisty i technika), którzy uzyskują dochody z tytułu kontraktów jako konsultanci lub pracujący niezależnie na własny rachunek. Jako czwarta klasa wymieniany jest *prekariat*, tuż przed bezrobotnymi, źle przystosowanymi i tymi, co żyją na marginesie społecznym²⁰.

Termin *prekariat* po raz pierwszy użyty został w latach 80. przez francuskich socjologów w celu opisania pracowników tymczasowych i sezonowych. W Niemczech natomiast pojęcie to obejmuje również osoby bezrobotne oraz te, które nie mają szans na społeczną integrację. W Japonii stało się ono synonimem „pracujących biednych”. Zatem nie ma zupełnej zgodności, co do kategorii osób wchodzących w skład tej grupy. Pewne natomiast jest to, że główną przyczyną wyodrębnienia się prekariatu było pojawienie się niestandardowych form zatrudnienia, czyli umów o pracę na czas określony, umów cywilnoprawnych oraz wynajmu pracowników od tymczasowych agencji zatrudnienia.

Standing wymienił cechy charakteryzujące tę sprekaryzowaną klasę:

1. brak gwarancji podjęcia i świadczenia pracy lub wsparcia w przypadku bezrobocia;
2. brak zapewnienia ochrony pracownika przed zwolnieniem;
3. brak pewności wykonywania danej pracy oraz wykonywania umówionych obowiązków;
4. brak bezpieczeństwa w pracy, brak standardów BHP, brak zabezpieczenia społecznego na wypadek chorób i wypadków;
5. brak gwarancji podnoszenia umiejętności, szkoleń, jak i właściwego wykorzystania nabytych umiejętności w pracy;
6. brak gwarancji stałego dochodu;
7. brak możliwości reprezentacji i przedstawicielstwa interesów pracownika²¹.

Przywołany autor uważał również, że ze względu na opisaną właśnie „egzystencję braku” życie prekariuszy i prekariusze zdominowane jest przez cztery razy „A”: *anger, anomie, anxiety, alienation*. Gniew jest konsekwencją frustracji, spowodowanej niezaspokojeniem istotnych potrzeb, a także wynika z poczucia tkwienia w „ślepej uliczce”. Nic już bowiem nie gwarantuje stałego zatrudnienia: ani szkolenia, studia, wiedza, ani staże czy praktyki. Anomia natomiast pochodzi z apatii związanej z poczuciem stałej klęski. Niepokój, lęk, strach oraz stan chronicznego zagrożenia związany jest z balansowaniem na krawędzi, bowiem

²⁰ G. Standing, *Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa*, http://www.pliki.praktykateoretyczna.pl/prekariat/01_Prekariat_Rozdz.1.pdf, dostęp 15.09.2015.

²¹ Tamże.

„jeden błąd bądź pechowy przypadek może sprawić załamanie dotychczasowej egzystencji”. Alienacja natomiast wynika z wiedzy, że to, co się robi, nie służy ani temu, kto daną czynność wykonuje, ani nawet celom, które powszechnie się ceni i szanuje. Prekariusze doznają braku poczucia tożsamości pracowniczej, zawodowej²².

Ta sytuacja jest dla młodych szczególnie trudna, gdyż, jak pisał Standing, młodzi widzieli, jak ich rodzice utracili status, dochody, dumę i stabilność i nie mają wzorów do naśladowania. Popadli w pułapkę prekarności, w której chwilami mają pracę dającą im niewielkie zarobki, by następnie znowu popaść w okresowe bezrobocie i przymusową bezczynność. [...] Panuje poczucie «zniżkowania» i przybicia, pasujące do tego, co młodzi widzą przed sobą²³.

Konsekwencje prekaryzacji młodych

Prekarna egzystencja generuje wiele problemów. Oczywiście, oprócz wcześniej wymienionych cech, w sprekaryzowaną rzeczywistość wpisany jest chaos, bezradność, bezczynność, krótkoterminowość, niepewność, poczucie bezsensu i beznadziejności, czy niski poziom własnej wartości i skuteczności. Wypełniona negatywnymi emocjami codzienność musi łączyć się z pojawianiem się działań, które stanowią próbę radzenia sobie z tak dookreśloną trudną rzeczywistością.

Niewątpliwie efektem trudności związanych z uzyskaniem niezależności i stabilności finansowej jest fakt, iż młodzi coraz rzadziej zawierają związki małżeńskie, częściej podejmują decyzję o rozwodzie, później podejmują zobowiązania prokreacyjne lub zupełnie z nich rezygnują.

W domach rodzinnych pojawiło się natomiast zjawisko „gniazdowania” i problem „gniazdowników”, czyli dorosłych dzieci, które coraz bardziej odraczają termin usamodzielnienia. „Gniazdowników” nazywa się czasami osobami „półdorosłymi”, czyli osobami w pełni fizycznie i prawnie dorosłymi, jednak mentalnie lub finansowo zależnymi od rodziców. Wraz z sytuacją „gniazdowania” można mówić o syndromie „zatłoczonego” lub „zagraconego” gniazda, który powstał w opozycji do terminu *syndrom opuszczonego gniazda*²⁴.

Wymienione zjawiska to nie tylko problem młodych Polaków. Prawie powszechnie ironicznie w wielu krajach używa się terminu *Hotel Mama* ze świadczonymi przez rodziców „usługami” przez 24 godziny na dobę przez siedem dni w tygodniu. We Włoszech natomiast „gniazdowników” nazywa się

²² Tamże.

²³ G. Standing, *Oblicza prekariatu*, dz. cyt., s. 39.

²⁴ M. Piszczakowska-Oleksiewicz, *Polscy gniazdownicy. O powodach, dla których dorosłe dzieci mieszkają z rodzicami*, „Pogranicze. Studia społeczne” 2014, t. 24, s. 182.

bamboccioni, czyli dużymi bobasami. W Wielkiej Brytanii mówi się o nich *boomerang kids* (dzieci bumerangi), Niemczech – *kidults* (dorosłe dzieci), Stanach Zjednoczonych – K.I.P.P.E.R.S (utrzymankowie, od słów: *kids in parents' pockets eroding retirement savings*), Japonii – *parasaito shinguru* (pasożytujący singiel), a w Polsce: *maminsynki*, czyli dzieci na garnuszku rodziców²⁵.

Z badań Eurostatu wynika, że przez wiele lat to młodzi Włosi najdłużej pozostawali na utrzymaniu rodziców. Obecnie, czyli według danych z 2014 roku, w Polsce odsetek osób w wieku 25-34 lat mieszkających z przynajmniej jednym rodzicem wynosi 44,1%, czyli jest o ponad 15 punktów procentowych wyższy niż wskaźniki ogólne dla 27 krajów Unii Europejskiej (28,7%). Na szczycie tej listy znajdują się młodzi Chorwaci (57,1%), Słowacy (53,7%), Grecy (51,5%) oraz Włosi (48,4%). Najmniej młodych w wieku do 34 roku życia mieszka z rodzicami w Danii (3%), Szwecji (3,7%), Finlandii (4,0%) i Norwegii (5%)²⁶.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, iż polscy „gniazdownicy” to w dużej mierze młodzi mężczyźni. Aż 49,9% spośród nich nadal mieszka z rodzicami – liczba ta wzrosła w ciągu kolejnych dziewięciu lat o 7,2%. W przypadku młodych kobiet również zauważyć można wzrost o ponad 9 punktów procentowych częstotliwości gniazdowania – obecnie to 38,2% młodych kobiet mieszka z rodzicami²⁷.

Podsumowanie

Zasygnalizowane w niniejszym artykule kwestie dotyczą jedynie wybranych obszarów funkcjonowania młodych ludzi, będących często (ale nie zawsze) konsekwencją prekarnych warunków pracy. Jednocześnie wydaje się, że niepewność na rynku pracy nie jest jedynie przejściowym epizodem, ale niestety stałym czynnikiem opisującym współczesną rzeczywistość.

Odnosząc się do przyczyn zatrudnienia niepewnego, należy odnotować, że ważnym czynnikiem zachęcającym pracodawców do stosowania tego rodzaju form zatrudnienia i jednocześnie zmuszającym osoby podejmujące pracę w ramach tych form zatrudnienia jest polityka państwa i stanowisko ustawodawcy²⁸.

Zgodnie z powyższym należy przewidywać, że młodzi inaczej niż do tej pory będą próbowali realizować społecznie wyznaczone wobec nich oczekiwania

²⁵ M. Sińczuch, *Na garnuszku*, Onet.pl 31.08.2015, <http://wiadomosci.onet.pl/prasa/na-garnuszku/65mjgh>, dostęp 12.01.2016.

²⁶ *Anteil von Jugendlichen im Alter zwischen 18 und 34, die mit ihren Eltern wohnen, nach Alter und Geschlecht*, http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ilc_lvps08, dostęp 3.05.2017.

²⁷ Tamże.

²⁸ A. Reda, *Zatrudnienie prekaryjne. Propozycja rozwiązań*, „Dialog” 2012, nr 4, s. 51.

i zadania rozwojowe. Zmieni się zapewne nie tylko czas ich realizacji, ale także kolejność, podejmowane działania, które umożliwią wypełnienie zadań, jednocześnie być może one same ulegną przewartościowaniu lub zostaną zastąpione nowymi oczekiwaniami społecznymi. Warto zatem stale analizować i badać przemiany w zachowaniach młodych ludzi, bowiem to oni najczęściej jako pierwsi doświadczają efektów przemian społecznych, ekonomicznych i kulturowych.

Bibliografia:

- Anteil von Jugendlichen im Alter zwischen 18 und 34, die mit ihren Eltern wohnen, nach Alter und Geschlecht*, http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/ilc_lvps08, dostęp 3.05.2017.
- Arbeitslosenquote im Euroraum bei 10,7%*, Eurostat. Pressemitteilung. Euroindikatoren 1.12.2015, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7091253/3-01122015-AP-DE.pdf/a5e63083-5016-493c-aacf-61844eb271cc>, dostęp 5.01.2016.
- Beck U., *Ponowne odkrycie polityki. Przyczynek do teorii modernizacji refleksyjnej*, [w:] *Modernizacja refleksyjna. Polityka, tradycja i estetyka w porządku społecznym nowoczesności*, red. U. Beck, A. Giddens, S. Lash, PWN, Warszawa 2009.
- Błaszczak A., *Rośnie problem bezrobocia na świecie*, Rp.pl 20.01.2015, <http://www.rp.pl/artukul/1172844-Rosnie-problem-bezrobocia-na-swiecie.html>, dostęp 9.08.2015.
- Heidenreich M., *Die Gesellschaft im Individuum*, [w:] *L'homme machine? Anthropologie im Umbruch*, red. H. Schwaetzer, J. Stahl-Schwaetzer, Georg-Olms-Verlag, Hildesheim–Zürich–New York 1998.
- Junge Arbeitnehmer mit befristetem Arbeitsvertrag in Prozent der Gesamtzahl der Arbeitnehmer, nach Geschlecht, Alter und Geburtsland*, <https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/a8sTvYMd0nRjaRGZaoYnQ>, dostęp 3.05.2017.
- Kiersztyn A., *Niepewność zatrudnienia. Kto jej doświadczają? Czy to stan chwilowy?*, Warszawa 2014, <http://polpan.org/wp-content/uploads/2014/05/Niepewnosc-zatrudnienia.pdf>, dostęp 5.01.2016.
- Lantermann E. D. [i in.], *Selbstsorge in Unsicheren Zeiten. Resignieren oder Gestalten*, Beltz Verlag, Weinheim–Basel 2009.
- Lubiński M., *Największe lęki Polaków. Utrata pracy, choroba i głodowa emerytura*, Interia.pl 17.04.2013, <http://fakty.interia.pl/raporty/raport-jacy-jestesmy/wyniki/news-najwieksze-leki-polakow-utrata-pracy-choroba-i-glodowa-emeryturaId.950744>, dostęp 9.08.2015.
- Łukaszewski W., Boguszewska J., *Strategie obrony przed lękiem egzystencjalnym*, „Nauka” 2008, nr 4, s. 23–34.
- Majerek B., *Jakość życia w sytuacjach niepewnych*, [w:] *Oświata dorosłych wobec jednostek i grup defaworyzowanych. Ku społecznej jedności*, red. Z. Szarota, Wydaw. Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, Kraków 2012.
- Piszczakowska-Oleksiewicz M., *Polscy gniazdownicy. O powodach, dla których dorosłe dzieci mieszkają z rodzicami*, „Pogranicze. Studia społeczne” 2014, t. 24, s. 181–207.
- Reda A., *Zatrudnienie precaryjne. Propozycja rozwiązań*, „Dialog” 2012, nr 4, s. 51–57.

- Shanahan M. J., *Pathways to Adulthood in Changing Societies. Variability and Mechanisms in Life Course Perspective*, „Annual Reviews of Sociology” 2000, t. 26, s. 667–692.
- Sińczuch M., *Na garnuszk*, Onet.pl 31.08.2015, <http://wiadomosci.onet.pl/prasa/nagarnuszk/65mjgh>, dostęp 12.01.2016.
- Standing G., *Oblicza precariatu. Młodzi, wyzyskiwani, niepewni?*, tłum. P. Kaczmarek, M. Karolak, „LE MONDE diplomatique” 2013, nr 8, s. 38–41.
- Standing G., *Prekariat. Nowa niebezpieczna klasa*, red. M. Szlinder, tłum. P. Kaczmarek, M. Karolak, http://www.pliki.praktykateoretyczna.pl/prekariat/01_Prekariat_Rozdz.1.pdf, dostęp 15.09.2015.
- Socjologia codzienności*, red. P. Sztompka, M. Bogunia-Borowska, Znak, Kraków 2008.
- Sztompka P., *Zaufanie. Fundament społeczeństwa*, Znak, Kraków 2007.
- Tanner J. L., Arnett J. J., *The emergence of «emerging adulthood». The new life stage between adolescence and young adulthood*, [w:] *Handbook of Youth and Young Adulthood. New perspectives and agendas*, red. A. Fyrlong, Routledge, London–New York 2009.
- Witkowski L., *Edukacja wobec sporów o (po)nowoczesność*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2007.
- Wojciechowska J., *Okres wczesnej dorosłości. Jak rozpoznać ryzyko i jak pomóc?*, [w:] *Psychologiczne portrety człowieka*, red. A. I. Brzezińska, GWP, Gdańsk, 2005.

Young Precariat – uncertainty of everyday life

Abstract: Non-standard and flexible forms of employment have caused the precariat class to emerge. According to the statistics, young people are the core of this group. Their everyday lives lack basic sense of security, which forces them to live in constant threat and uncertainty. It seems that those negative experiences result in delaying, postponing or hindering the whole process of realizing their developmental tasks. At the same time all the attempts that young adults make to deal with precariat reality generate new social phenomena, such as the emergence of „boomerang kids”.

Keywords: boomerang kids, precariat, uncertainty, young adults

Słowa kluczowe: gniazdownicy, młodzi dorośli, niepewność, precariat

